

УДК 37.015

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.17>

О. М. СЕМЕНОГ

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і літератури,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна*

Електронна пошта: olenasemenog@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-8697-8602>

О. А. ПОПОВА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології та журналістики,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Електронна пошта: popova.olena@tnu.edu.ua; popova.sevastopol@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-2858-5728>

О. І. КОНДРИЦЬКА

*кандидат педагогічних наук,
викладач програм раннього розвитку та освіти,
Манчестерський центр освіти дорослих,
м. Манчестер, Великобританія*

Електронна пошта: O.Kondrytska@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-9328-6057>

ТРАНСВЕРСАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИМІРАХ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ВИКЛАДАЧ І ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу, узагальнення українських та зарубіжних наукових публікацій аналітичного характеру, термінологічного аналізу окреслено деякі аспекти поняття «трансверсальні компетентності», узагальнено міжнародний досвід щодо сутності, складників трансверсальних компетентностей, що становить теоретичне підґрунтя партнерської взаємодії викладача і здобувача вищої освіти і значною мірою впливають на успішність професійної діяльності фахівця.

Проведений аналіз наукових напрацювань та освітнього досвіду дає підстави припускати, що єдиного підходу до визначення поняття «трансверсальні компетентності» натеper не вироблено. У міжнародних документах трансверсальні навички / компетенції визначають як необхідні для ефективної адаптації до різних життєвих контекстів, які фахівець зможе застосувати в різних професійних та соціальних середовищах. Дослідники загалом окреслюють поняття «трансверсальні компетентності» як групу компетентностей, що забезпечують перенесення набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на вирішення ситуацій реального життя та різноманітних професійних ситуацій і сприяють самореалізації особистості у житті і професії.

Визначаючи групи трансверсальних компетентностей майбутніх фахівців та викладачів вищої школи, керуємось документами ЮНЕСКО та професійним стандартом «Викладачі закладів вищої освіти», з-поміж яких такі, як володіння навичками критичного мислення, комунікативними навичками, здатністю проявляти емпатію, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, особистісного і професійного розвитку; креативність; діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність проявляти толерантність.

Практична значущість передбачає можливість використовувати матеріал статті для подальших досліджень в сфері підвищення якості підготовки викладачів вищої школи, модернізації обов'язкових освітніх програм і програм підвищення кваліфікації в галузі управління вузами й методики викладання, а також для вдосконалення атестації викладачів вищої школи.

Ключові слова: трансверсальні компетентності, вища освіта, науково-педагогічні працівники, здобувачі освіти, універсальні компетентності, м'які навички.

Постановка проблеми. Ключовими вимогами майже до кожної вакантної позиції на сучасному ринку праці, як зазначає Мартин Йате (Martin Yate) на сторінках Форбс, є такі навички, як спілкування, багатозадачність (організація та розподіл часу), робота в команді, креативність, критичне мислення, лідерство [Yate]. Ці ключові навички фахівці називають як життєві, м'які, соціально-емоційні, універсальні, трансверсальні навички, універсальні, трансверсальні компетентності, що впливають на успішність професійної діяльності фахівця.

Дослідження Wonderlic, проведені у США із залученням понад 750 представників працедавців різних галузей промисловості (тобто 97% опитаних), підтверджують: м'які навички значною мірою впливають на якість здійснюваної діяльності, однак лише 31% працедавців у США, за дослідженням Wonderlic, задовольняє наявний рівень [Opperman]. За даними опитування студентів-випускників курсів Асистент Вчителя (Teaching Assistant), що наводить Аманда Оперман (Amanda Opperman), 61,5% учасників зазначили, що після отримання кваліфікації відчувають себе підготовленими до професійної діяльності, натомість основною перешкодою до успішного працевлаштування вважають брак досвіду роботи в освітніх закладах і недостатньо сформовані загальні / гнучкі навички.

Такий суспільний запит та вимоги ринку праці актуалізують якісні зміни в освітніх програмах, у професійній підготовці майбутніх фахівців, зумовлюють як формування трансверсальних компетентностей у здобувачів вищої освіти, так і володіння ефективними інструментами розвитку трансверсальних компетентностей, власне, й викладачами вищої школи. Пандемія останніх років загострила потребу володіння викладачами здатністю швидко адаптуватися, приймати рішення в ситуації високого ступеня невизначеності, створювати оптимальні умови для розвитку й саморозвитку у студентів критичного мислення, інфомедійної грамотності, емоційного інтелекту, міжособистісної комунікації і взаємодії, що є важливим для партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Аналіз попередніх досліджень. Як показує проведений аналіз монографічних джерел, освітні установи більшості країн світу загалом приділяють обмежену увагу формуванню

й розвитку трансверсальних (універсальних) компетентностей і зосереджуються на розвитку насамперед професійних навичок, що проявляється у відсутності загального системного підходу до цілеспрямованого розвитку таких навичок у майбутніх фахівців [Четверта]; [Balcar].

Потребу вивчення сутності трансверсальних (універсальних) компетентностей та специфіки їх формування у здобувачів вищої освіти, володіння трансверсальними компетентностями викладачами ЗВО, «щоб задовольнити запити ринку праці й розвинути потребу навчання впродовж життя», підтверджує вивчення нами наукових розвідок закордонних та українських учених.

І. Калеро Лопес та Б. Родрігес-Лопес проводили дослідження у трьох міжнародних базах даних: EBook Education Collection (EBSCO), Інформаційному центрі освітніх ресурсів (ERIC) та Web of Science (WOS) і дійшли висновку, що упродовж 2010–2019 рр. фаховий інтерес до вивчення специфіки розвитку трансверсальних компетенцій / компетентностей у фахівців поступово зростає: у Європі опубліковано 15 робіт (44,12%), в Азії – 8 (23,53%), в Африці – 3 (8,82%), у Північній Америці – 2 праці (5,88%) [Calero].

У закладах вищої освіти та установах країн Європи, як показує аналіз наукових напрацювань, розробляється низка інноваційних проєктів. Так, проєкт VISKA (Visible Skills of Adults Project Lead: Skills Norway), розроблений представниками Норвегії у 2018 р., має на меті сформувати трансверсальні навички мігрантів [Criteria].

Науково-дослідний проєкт DEVELOP (Developing Careers through Social Networks and Transversal Competencies), що фінансується Європейською Комісією в рамках Програми «Горизонт 2020» (Угода про грант № 688127), спрямований на створення нових технологій для сприяння розвитку кар'єри фахівців [Schwertel].

Європейський проєкт SOCCES («Компетенції SOCial, підприємництво та почуття ініціативи – рамки розвитку та оцінки») спрямований на формування та оцінки таких важливих трансверсальних компетентностей, як ініціатива й підприємництво, а також соціальні компетенції [SOCCES]. Партнерами проєкту є Університет Ковентрі, Великобританія; Університет Болоньї, Італія; Університет Велико-Тирново, Болгарія; Університет Монпельє, Франція; Уні-

верситет прикладних наук Лореї, Фінляндія та Університет прикладних наук NHTV, Нідерланди спільно з європейською компанією-консультантом із забезпечення якості [Jenkins].

В Україні наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 № 610 затверджено професійний стандарт групи професій «Викладачі закладів вищої освіти». У документі визначено загальні компетентності, зокрема такі, як володіння навичками критичного мислення, комунікативними навичками, здатністю проявляти емпатію, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, особистісного і професійного розвитку; здатність генерувати нові ідеї (креативність); діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності. [Професійний]. Означений перелік знаходить відображення у наукових працях, зокрема українських дослідниць Т. Борової, М. Вєдь, щодо сутності поняття «трансверсальні компетентності», різних підходів до їх класифікацій [Борова]. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» актуалізується і партнерська взаємодія між учасниками освітнього процесу, що сприяє формуванню трансверсальних компетентностей здобувачів.

Водночас, як показує аналіз теоретичних джерел, нормативних документів та освітньої практики, натеper питання сутності поняття трансверсальних компетентностей, їх структури для характеристики рівня володіння ними як здобувачами, так і викладачами вищої школи у контексті партнерської взаємодії залишаються відкритим і потребують наукового пошуку.

Мета статті. У межах статті окреслимо окремі аспекти поняття «трансверсальні компетентності», узагальнимо напрацювання міжнародного досвіду щодо сутності, складників трансверсальних компетентностей, які становлять теоретичне підґрунтя партнерської взаємодії викладача і здобувача вищої освіти і значною мірою впливають на успішність професійної діяльності фахівця.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення українських та зарубіжних наукових публікацій аналітичного характеру, термінологічний аналіз для уточнення сутності і структури трансверсальних компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Термін «трансверсальність», як зазначає В. Кононова з покликанням на працю Л. Вілкінсон (L. Wilkinson), – це поліфункціональний і «дисциплінарно-специфічний» [Кононова : 35]. Його номінативна функція реалізується за допомогою нового застосування поняття трансверсальності, його ознак і відносин, що загалом характерно для людського пізнання і людської діяльності.

Трансверсальні, універсальні, ключові компетентності, гнучкі, неакадемічні навички – ці поняття заповнили міжнародні документи ЮНЕСКО, Європейської комісії, INEE і слугують платформою для наукових публікацій та дискусій [Bañeres]; [Cinque]. Залежно від контексту трансверсальні компетентності також відомі, як життєві навички, м'які навички, соціально-емоційні навички або навички XXI століття [The Importance]. Ці терміни в документах часто використовують як взаємозамінні.

ЮНІСЕФ у рамках концепції «Глобальна структура трансверсальних навичок» («The Global Framework on Transferable Skills»), в основі якої було покладено звіт ЮНЕСКО «Навчання: його цінності» («Learning: The treasure within») характеризує трансверсальні навички, необхідні для ефективної адаптації до різних життєвих ситуацій, які фахівець зможе застосувати як у професійному, так і соціальному середовищі [Global]. У Глосарії ЮНЕСКО TVETipedia «трансверсальні навички» визначено як здатність працювати з людьми, або неакадемічні навички, навички особистої ефективності. У документах Європейської комісії уживають і терміни універсальні, або «м'які» компетенції, навички, що «не стосуються конкретно певної роботи, задачі, академічної дисципліни або галузі знань, але які можуть бути застосовані в різних ситуаціях й умовах роботи (наприклад, організаційні навички)» [Report]; [Transversal 2015]. Ці навички мають усе більший запит для успішної адаптації до змін і загалом для повноцінного та продуктивного життя.

Т. Оратова наголошує на важливому зв'язку між навичками XXI століття або «життєвими навичками» і трансверсальною компетентністю і зауважує, що термін «трансверсальні навички» широко використовують у науковій літературі під такими назвами: загальні

компетенції (generic competences), стратегічні компетенції (strategic competences), ключові компетенції (core competences) [Оратова].

І. Фрумін, М. Добрякова, К. Баранников, І. Реморенко, опрацьовуючи відмінності у використанні різних термінів для позначення «навичок ХХІ століття» (ключові компетенції, м'які / гнучкі навички, універсальні дії тощо), припускають, що множинність термінів описує універсальні здібності, не обмежені конкретним завданням або ситуацією [Универсальные]. Дослідники пропонують дотримуватися терміна «універсальні компетентності» (key competencies) і зауважують, що цей термін послідовно використовується в європейських стратегічних документах на позначення необхідних кожному фахівцеві для розвитку і самореалізації на ринку праці, соціальної включеності й активної громадянськості [Универсальные].

Узагальнення різних підходів дає підстави припускати, що трансверсальність особистості характеризується здатністю швидко адаптуватися і переходити з однієї сфери діяльності в іншу та відіграє ключову роль у досягненні успіху на ринку праці.

Трансверсальні компетентності фахівці окреслюють як групу компетентностей, що забезпечують «трансфер навчання», тобто перенесення набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на вирішення ситуацій реального життя та різноманітних професійних ситуацій і сприяють самореалізації у професії, житті та в суспільстві.

Відповідно до доповіді ЮНЕСКО, до груп трансверсальних компетентностей віднесено: критичне та інноваційне мислення, креативність, підприємництво, винахідливість, навички застосування знань, рефлексивне мислення, обґрунтоване прийняття рішень; інтерперсональні навички: презентаційні та комунікаційні навички, лідерство, організаційні навички, робота в команді, співпраця, ініціатива, комунікабельність, колегіальність; інтраперсональні навички: самодисципліна, ентузіазм, наполегливість, мотивація, співпереживання (емпатія), чесність, цілеспрямованість; глобальне громадянство: поінформованість, толерантність, відкритість, повага до різноманітності, міжкультурне розуміння, здатність залагоджу-

вати конфлікти, громадянська участь, повага до навколишнього середовища [Care].

Наведемо результати ще одного міжнародного дослідження “KEYSTART2WORK” у рамках проекту ERASMUS + EU. У результаті аналізу даних анкетування, інтерв'ю, обговорень у фокус-групах тощо було розроблено документ «Каталог трансверсальних компетенцій. Ключ для працевлаштування» (“The Catalogue of Transversal Competences Key for Employability”), в якому подано опис таких складників: міжкультурні навички і глобальна поінформованість; гнучкість і адаптивність; стратегічне і інноваційне мислення; організаційні навички та планування часу; здатність приймати рішення; здатність працювати в команді; емпатія / вміння будувати відносини; здатність вирішувати проблеми; орієнтація на навчання; навички вести переговори; лідерські навички; здатність збирати й обробляти інформацію [Key]. Дослідники Е. Кер (Е. Care), Р. Лоо (R. Luo) зауважують, що кожен групу навичок не варто сприймати як щось саме собою зрозуміле, фіксований і взаємовиключний набір якостей і наголошують на появі нових навичок (медійна та інформаційна грамотність), необхідних для цілісного розвитку особистості [Care].

Дослідники визначають і три універсальні компетентності, які є блоками знань, навичок і установок: компетентність мислення (пізнання), соціальна компетентність (взаємодії з іншими людьми); компетентність взаємодії із собою [Универсальные]. *Компетентність мислення (пізнання) знаходить прояв* у категоріях розуміння, аналізу та інтерпретації завдання, пошуку і виявлення закономірностей і тенденцій в масиві фактів; генерування ідеї, перенесення ідеї в нові контексти; вибору способу вирішення складних завдань, включаючи відкриті завдання з декількома рішеннями. *Компетентність соціальна* (взаємодії з іншими людьми) розглядається як здатність співпрацювати і взаємодіяти, підтримувати відносини в якості лідера і учасника команди; обґрунтовувати свою позицію, поважати інтереси інших, вирішувати конфлікти. *Компетентність взаємодії з собою передбачає здатність* розпізнавати свої емоції і керувати ними, планувати свій час, ставити цілі. Таке бачення структури універсальних компетентностей покликано забез-

печити таку освіту, де учень стає здатним приймати рішення, діяти і вирішувати повсякденні завдання, вчитися самостійно, адаптуючись до нових викликів у різних ситуаціях.

Т. Отарова подає перелік трансверсальних компетентностей, визнаних в університетах Євросоюзу: критичне і інноваційне мислення, творче мислення, цифрова грамотність, інформаційна грамотність, рішення проблем, робота в команді, володіння іноземною мовою [Отарова].

До формування трансверсальних компетентностей здобувачів вищої освіти, як зазначають Л. Терзієва, О. Луппі, І. Трайна, більшість освітніх систем прагнуть запровадити міжпредметний (інтегрований) підхід [Terzieva : 30]. Дослідниці акцентують увагу на важливості в освітніх програмах закладів критичного та інноваційного мислення, здатності вчитися (ключові навички); міжособистісних навичок комунікації як рідною, так і іноземною мовою, соціальної та громадянської, цифрової компетентності, медіаграмотності.

Фахівці, як показує аналіз, досліджують і специфіку оцінювання володіння трансверсальними (універсальними) компетентностями [Четверта]. Щоправда, таке оцінювання ускладнюється, адже має враховувати типи працівників за стилем виконання роботи, мотивацією, світоглядних рис. За теорією поколінь XYZ, зокрема, до покоління Z відносять осіб 1991–2001 рр. народження; вони відзначаються особливими цінностями, стилем життя і, як наслідок, – поведінкою. Натепер невдовзі до абітурієнтів закладів вищої освіти приєднаються і представники покоління «Міленіалів» (2001–2011 рр. народження). Це діти цифрової епохи. Покоління Z та «Міленіали» органічно пов'язані з глобальною мережею Інтернет і стануть, можливо, одними із перших повноцінних користувачів результатів Четвертої промислової революції.

То ж виникає питання, якими мають бути викладачі, якими трансверсальними компетентностями вони мають володіти, щоб задовольняти суспільний запит та вимоги ринку праці у якійсь підготовці майбутніх фахівців. Відповіді на ці питання, можливо, криються у вимогах до студентів, аспірантів у межах освітніх програм.

Дослідницька рада Великобританії наголошує, що аспіранти мають витратити близько 10 днів на рік на розвиток своїх трансверсаль-

них навичок, які можуть бути розвинені шляхом участі у міждисциплінарних конференціях, волонтерстві [Transferable Cambridge].

З метою формування трансверсальних компетентностей Британський університет Манчестеру на базі Служби підтримки кар'єри (Career Service) запровадив систему підтримки кар'єрного становлення студентів через залучення їх до різноманітної діяльності з метою набуття досвіду (практика, стажування, робота у сімейному бізнесі, волонтерство), позакласні заходи (спорт, клуби та товариства, хобі) [Transferable Manchester]. Аналогічний підхід запроваджено й в Університеті Редінгу (University of Reading), що прагне розвинути трансверсальні компетентності через навчально-трудова практику майбутніх учителів у школі [Development].

Манчестерська служба освіти дорослих (MAES) запровадила «Хроби так» («Зроби це можливим») – курси, спрямовані на надання професійної підтримки і підготовки студентів до кар'єрного становлення через визначення фокусу професійної діяльності, розвиток особистих навичок, необхідних для успішного працевлаштування [Transferable Manchester].

У контексті дослідження акцентуємо увагу на результатах опитування студентів-випускників курсів Асистент Вчителя (Teaching Assistant), проведених О. Кондрицькою в Манчестерському центрі освіти дорослих у 2021 році. 61,5% респондентів зазначили, що волонтерство, курси на набуття додаткових професійних знань, освіти та певного досвіду під час практики, участь у вебінарах, а також робота в освітньому середовищі може сприяти успішному набуттю трансверсальних компетентностей.

Отже, зростає важливість умінь викладача створювати такі умови, які необхідні для становлення у студентів здатності компетентно використовувати свої знання у практичній діяльності.

О. Муравйова, О. Олейникова, здійснивши аналіз досліджень стосовно вимог до викладача вищої школи у Центрі підтримки викладачів Франції Вищої школи гірничої справи (Ecole de mines1), окреслили такі важливі для викладача загальні / трансверсальні компетентності: діяти як професіонал з критичним мисленням і як носій знання та культури; сприяти професійному розвитку своїх учнів і себе; етично

і професійно виконувати свої обов'язки; розробляти і модерувати ситуації викладання і навчання; адаптувати процес навчання до потреб студентів зі спеціальними потребами; інтегрувати інформаційні технології у професійну діяльність; співпрацювати з колегами для вирішення завдань [Муравьєва].

У дослідженні керуємось загалом професійним стандартом «Викладачі закладів вищої освіти», у якому визначено такі важливі загальні компетентності, як володіння навичками критичного мислення, комунікативними навичками, здатністю проявляти емпатію, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, до особистісного і професійного розвитку; здатність генерувати нові ідеї (креативність); діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності [Професійний]. Ситуація пандемії загострила потребу володіння ними здатністю адаптуватися, готовності приймати рішення в непередбачуваних контекстах, створювати оптимальні умови для розвитку й саморозвитку студентів, їх критичного мислення та інформедійної грамотності, командної роботи та лідерства, самоорганізації і тайм-менеджменту, емоційного інтелекту, міжособистісної комунікації і взаємодії. Специфіка професійної діяльності викладача потребує і партнерської взаємодії зі здобувачами вищої освіти щодо вдосконалення форм, методів та прийомів педагогіки партнерства. Принцип партнерства проявляється у повазі до особистості, у довірі у відносинах, у взаємоповазі, в обов'язковості виконання домовленостей. Ключовими ідеями принципу партнерства є визнання гідності та прав студента, взаємоповага до особистості, толерантність, діалог-взаємодія.

Висновки. Узагальнення різних підходів дає підстави припускати, що трансверсальність особистості характеризується здатністю швидко адаптуватися і переходити з однієї сфери діяльності в іншу та відіграє ключову роль у досягненні успіху на ринку праці.

Проведений аналіз наукових напрацювань та освітнього досвіду дає підстави припускати, що єдиного підходу до визначення поняття «трансверсальні компетентності» на тепер не

вироблено. Паралельно функціонують і такі терміни, як життєві, м'які, соціально-емоційні навички, навички XXI століття, неакадемічні навички, навички особистої ефективності, універсальні, або «м'які» компетенції, загальні компетенції, стратегічні компетенції, ключові компетенції, універсальні, трансверсальні навички, універсальні компетентності. У документах їх часто використовують як взаємозамінні. Є дослідження, що вказують на відмінності між цими поняттями.

У міжнародних документах трансверсальні навички / компетенції визначають як необхідні для ефективної адаптації до різних життєвих контекстів, які фахівець зможе застосувати в різних професійних та соціальних середовищах. Дослідники загалом окреслюють поняття «трансверсальні компетентності» як групу компетентностей, що забезпечують перенесення набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на вирішення ситуацій реального життя та різноманітних професійних ситуацій і сприяють самореалізації особистості у житті і професії.

Визначаючи групи трансверсальних компетентностей майбутніх фахівців та викладачів вищої школи, що становлять теоретичне підґрунтя партнерської взаємодії викладача і здобувача вищої освіти і значною мірою впливають на успішність професійної діяльності фахівця, керуємось документами ЮНЕСКО та професійним стандартом «Викладачі закладів вищої освіти», з-поміж яких такі, як володіння навичками критичного мислення, комунікативними навичками, здатністю проявляти емпатію, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, особистісного і професійного розвитку; креативність; діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність проявляти толерантність.

Оцінювати трансверсальні, універсальні компетентності, гнучкі, м'які навички непросто, адже кожний елемент – це не окрема риса, а сукупність багатьох елементів, тож щоб вимірювати ці складні конструкти, потрібні не тільки інструменти компетентні фахівці, а й комплексний міждисциплінарний підхід. Цим питанням буде присвячено наступні статті авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борова Т. А. Ведь Т. М. Теоретичні основи сутності поняття «трансверсальні компетентності» в постмодерністській освіті. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21, Т. 3. С. 154–158. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23666> (дата звернення 15.09.2021).
2. Кононова В. А. Трансверсальность: эволюция термина через призму корпусов и других контекстов. *Вестник Пермского университета*. Российская и зарубежная филология. 2020. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transversalnost-evolyutsiya-termina-cherез-prizmu-korpusov-i-drugih-kontekstov> (дата звернення 15.09.2021).
3. Муравьева А. А., Олейникова О. Н. Компетенции преподавателей вузов: современные вызовы и смена парадигмы. *Педагогика и психология образования*. 2020. № 3. С. 100–115. DOI: 10.31862/2500-297X-2020-3-100-115. URL: <http://pp-obr.ru/wp-content/uploads/2020/10/2020-3-100.pdf> (дата звернення 15.09.2021).
4. Отарова Т. Н. Трансверсалды кұзыреттілік: білім беру жүйесіндегі маңыздылығы. *Вестник КазНУ*. 2021. Серия педагогическая, [S.l.], v. 66, n. 1, p. 20-27, may 2021. ISSN 2520-2650. URL: <https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/937> (дата звернення 15.09.2021).
5. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf (дата звернення 15.09.2021).
6. Универсальные компетентности и новая грамотность: чему учить сегодня для успеха завтра. Предварительные выводы международного доклада о тенденциях трансформации школьного образования / И. Д. Фрумин, М. С. Добрякова, К. А. Баранников, И. М. Реморенко; Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Институт образования. Москва : НИУ ВШЭ, 2018. URL: <https://edpolicy.ru/universal-competencies> (дата звернення 15.09.2021).
7. Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків: моногр. / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого та д.е.н., проф. О. М. Сохацької. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 478 с. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33661/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF%D0%A7%D0%95%D0%A2%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%98%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%A0%D0%95%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%AE%D0%A6%D0%86%D0%AF.pdf> (дата звернення 15.09.2021).
8. Balcar, J., Homolová, E., Karásek, Z., et al. (2011) Transferable Competences across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level. Luxembourg: Publications Office of the European Union (version without appendices). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/294260822_Transferability_of_Skills_across_Economic_Sectors.
9. Bañeres, D., Conesa, J. (2017) A life-long learning recommender system to promote employability. *Int J Emerg Technol Learn*. URL: <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i06.7166>.
10. Calero López, I., Rodríguez-López, B. (2020). The relevance of transversal competences in vocational education and training: a bibliometric analysis. *Empirical Res Voc Ed Train* 12, 12. URL: <https://doi.org/10.1186/s40461-020-00100-0>.
11. Care, E., Luo, R. Assessment of Transversal Competences. Policy and Practice in Asia-Pacific Region. Bangkok, UNESCO Bangkok, 2016. 50 p. URL: <https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asia-pacific-region>.
12. Cinque, M (2016). “Lost in translation” Soft skills development in European countries. *Tuning J High Educ* 3(2): 389–427. URL: [https://doi.org/https://doi.org/10.18543/tjhe-3\(2\)-2016pp389-427](https://doi.org/https://doi.org/10.18543/tjhe-3(2)-2016pp389-427).
13. Criteria for assessing Transversal skills. URL: <https://viskaproject.eu/wp-content/uploads/2018/10/Criteria-for-assessing-Transversal-skills.pdf>.
14. Development of Transferable Skills Through a school placement. University of Reading. URL: <https://www.reading.ac.uk/education/undergraduate-degrees/ioe-transferable-skills.aspx>
15. Global Framework on Transferable Skills. November 2019. United Nations Children’s Fund (UNICEF) 2019. URL: <https://www.unicef.org/media/64751/file/Global-framework-on-transferable-skills-2019.pdf>
16. Jenkins, Martin. Assessing Competences – Entrepreneurship and Sense of Initiative & Social Competences. CU Academic Development. URL: <https://acdev.orgdev.coventry.domains/blog/assessing-competences-entrepreneurship-and-sense-initiative-social-competences>
17. Key skills & employability assessment service for young and adult learners. Retrieved from <http://www.keystart2work.eu/en/>
18. Opperman, Amanda. Hard Facts About Soft Skills. URL: <https://www.careereducationreview.net/2016/10/hard-facts-about-soft-skills>
19. Report to the European Commission on improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions. June 2013 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fbd4c2aa-aeb7-41ac-ab4c-a94feca9eb1f>
20. Schwertel, Uta. How the DEVELOP system supports your career development/. URL: <http://develop-project.eu/news/how-develop-supports-career-development>
21. SOCCES – SOCIal Competences, Entrepreneurship and Sense of Initiative – Development and Assessment Framework. URL: <https://www.laurea.fi/en/projects/s/socces---social-competences-entrepreneurship-and-sense-of-initiative---development-and-assessment-framework-/>.
22. Terzieva, Liliya & Traina, Ivan. (2015). Transferable/Transversal competences. How to teach and how to assess. *International Journal of Science and Research*. 8/2015. 25-56. URL: https://www.researchgate.net/publication/308947787_TransferableTransversal_competences_How_to_teach_and_how_to_assess.

23. The Importance of Transferable Skills Development in Latin America and the Caribbean. Discussion Paper. United Nations Children's Fund (UNICEF), May 2021. URL: <https://www.unicef.org/lac/en/media/23006/file/>.
24. Transferable Skills. The University of Cambridge. School of the Humanities and Social Sciences. URL: <https://www.cshss.cam.ac.uk/transferable-skills>.
25. Transferable Skills. The University of Leicester. Retrieved from <https://www2.le.ac.uk/offices/lli/recognition-for-teaching/teaching-excellence-microsite/engagement/employability/transferable-skills>.
26. Transferable Skills. The University of Manchester Retrieved from <https://www.careers.manchester.ac.uk/findjobs/skills>.
27. Transversal competences in education policy and practice. UNESCO Bangkok Office (Phase I): regional synthesis report. 2015. 71 p. <https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asia-pacific-region>.
28. Yate, Martin. The 7 Transferable Skills To Help You Change Careers URL: <https://www.forbes.com/sites/nextavenue/2018/02/09/the-7-transferable-skills-to-help-you-change-careers/?sh=2d2bfd1f4c04>

REFERENCES

1. Borova T. A. Ved T. M. Theoretical basics of the concept of transversal competences in postmodern education. *Innovative pedagogy*. 2020. vol. 21, issue. 3. p. 154–158. ISSN: 2663-6093. Retrieved from <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23666> [in Ukrainian].
2. Kononova V. A. Transversality: Evolution of the Term through the Prism of Corpora and Other Contexts. *Perm University Herald. Russian and Foreign Philology*, 2020, vol. 12, issue 2, pp. 34–42. doi 10.17072/2073-6681-2020-2-34-42 [In Russian].
3. Murav'eva A. A., Olejnikova O. N. Competences of university teachers: Contemporary challenges and change of paradigm. *Pedagogy and Psychology of Education*. 2020. No. 3. 100–115. DOI: 10.31862/2500-297X-2020-3-100-115 [In Russian].
4. Otarova T. N. Transversal Competence: Importance in Educational System. *Bulletin of KazNU. The series is pedagogical*, [S.l.], v. 66, n. 1, p. 20-27, may 2021. ISSN 2520-2650. Retrieved from <https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/937> [In Kazakh].
5. Professional standard for the group of professions “Teachers of higher education institutions”. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf [in Ukrainian].
6. Universal competencies and new literacy: what to learn today for success tomorrow. Preliminary conclusions of the international report on trends in the transformation of school education / I. D. Frumin, M. S. Dobrjakova, K. A. Barannikov, I. M. Remorenko; National Research University Higher School of Economics, Institute of Education. Moscow: HSE, 2018. URL: <https://edpolicy.ru/universal-competencies> [In Russian].
7. The fourth industrial revolution: a change in the direction of international investment flows: monograph / edit A. I. Krysovatoho ta d.e.n., prof. O. M. Sokhatskoi. Ternopil: Osadtsa Y. V. 2018. 478 p. Retrieved from http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33661/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF_%D0%A7%D0%95%D0%A2%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%98%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%A0%D0%95%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%AE%D0%A6%D0%86%D0%AF.pdf [in Ukrainian].
8. Balcar, J., Homolová, E., Karásek, Z., et al. (2011) Transferable Competences across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level. Luxembourg: Publications Office of the European Union (version without appendices). URL: https://www.researchgate.net/publication/294260822_Transferability_of_Skills_across_Economic_Sectors [in English].
9. Bañeres, D., Conesa, J. (2017) A life-long learning recommender system to promote employability. *Int J Emerg Technol Learn*. <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i06.7166> [in English].
10. Calero López, I., Rodríguez-López, B. (2020). The relevance of transversal competences in vocational education and training: a bibliometric analysis. *Empirical Res Voc Ed Train* 12, 12. URL: <https://doi.org/10.1186/s40461-020-00100-0> [in English].
11. Care, E., Luo, R. Assessment of Transversal Competences. Policy and Practice in Asia-Pacific Region. Bangkok, UNESCO Bangkok, 2016. 50 p. URL: <https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asia-pacific-region> [in English].
12. Cinque, M (2016). “Lost in translation” Soft skills development in European countries. *Tuning J High Educ* 3(2): 389–427. URL: [https://doi.org/https://doi.org/10.18543/tjhe-3\(2\)-2016pp389-427](https://doi.org/https://doi.org/10.18543/tjhe-3(2)-2016pp389-427) [in English].
13. Criteria for assessing Transversal skills. URL: <https://viskaproject.eu/wp-content/uploads/2018/10/Criteria-for-assessing-Transversal-skills.pdf> [in English].
14. Development of Transferable Skills Through a school placement. University of Reading. Retrieved from <https://www.reading.ac.uk/education/undergraduate-degrees/ioe-transferable-skills.aspx> [in English].
15. Global Framework on Transferable Skills. November 2019. United Nations Children's Fund (UNICEF) 2019. URL: <https://www.unicef.org/media/64751/file/Global-framework-on-transferable-skills-2019.pdf> [in English].
16. Jenkins, Martin. Assessing Competences – Entrepreneurship and Sense of Initiative & Social Competences. CU Academic Development. Retrieved from <https://acdev.orgdev.coventry.domains/blog/assessing-competences-entrepreneurship-and-sense-initiative-social-competences> [in English].
17. Key skills & employability assessment service for young and adult learners. Retrieved from <http://www.keystart2work.eu/en/> [in English].
18. Opperman, Amanda. Hard Facts About Soft Skills. URL: <https://www.careereducationreview.net/2016/10/hard-facts-about-soft-skills> [in English].

19. Report to the European Commission on improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions. June 2013. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fbd4c2aa-aeb7-41ac-ab4c-a94feea9eb1f> [in English].

20. Schwertel, Uta. How the DEVELOP system supports your career development/ Retrieved from <http://develop-project.eu/news/how-develop-supports-career-development> [in English].

21. SOCCES – SOCIAL Competences, Entrepreneurship and Sense of Initiative – Development and Assessment Framework URL: <https://www.laurea.fi/en/projects/s/socces---social-competences-entrepreneurship-and-sense-of-initiative---development-and-assessment-framework/> [in English].

22. Terzieva, Liliya & Traina, Ivan. (2015). Transferable/Transversal competences. How to teach and how to assess. International Journal of Science and Research. 8/2015. 25-56. URL: https://www.researchgate.net/publication/308947787_TransferableTransversal_competences_How_to_teach_and_how_to_assess [in English].

23. The Importance of Transferable Skills Development in Latin America and the Caribbean. Discussion Paper. United Nations Children's Fund (UNICEF), May 2021. URL: <https://www.unicef.org/lac/en/media/23006/file> [in English].

24. Transferable Skills. The University of Cambridge. School of the Humanities and Social Sciences. URL: <https://www.cshss.cam.ac.uk/transferable-skills> [in English].

25. Transferable Skills. The University of Leicester. Retrieved from <https://www2.le.ac.uk/offices/lli/recognition-for-teaching/teaching-excellence-microsite/engagement/employability/transferable-skills> [in English].

26. Transferable Skills. The University of Manchester. URL: <https://www.careers.manchester.ac.uk/findjobs/skills> [in English].

27. Transversal competences in education policy and practice. UNESCO Bangkok Office (Phase I): regional synthesis report. 2015. 71 p. <https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asia-pacific-region> [in English].

28. Yate, Martin. The 7 Transferable Skills To Help You Change Careers Retrieved from. <https://www.forbes.com/sites/nextavenue/2018/02/09/the-7-transferable-skills-to-help-you-change-careers/?sh=2d2bfd1f4c04> [in English].

O. M. SEMENOG

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language and Literature,
A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University,
Sumy, Ukraine
E-mail: olenasemenog@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8697-8602>*

O. A. POPOVA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Slavic Philology and Journalism,
V. I. Vernadsky Taurida National University,
Kyiv, Ukraine
E-mail: popova.olena@tnu.edu.ua; popova.sevastopol@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-2858-5728>*

O. I. KONDRYTSKA

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer for Teaching Assistant Programmes,
Manchester Adult Education Services,
Manchester, United Kingdom
E-mail: O.Kondrytska@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-9328-6057>*

TRANSVERSAL COMPETENCIES AS COOPERATION TEACHER AND GRADUATE OF HIGHER EDUCATION

The article, based on the analysis and generalisation of both Ukrainian and overseas scientific analytical and terminological publications, outlines some aspects of the “transversal competencies” concepts, summarises an international approach of understanding components of transversal competencies, which establishes the theoretical

foundation of a successful partnership between educators and university students and has significant influences on success of their professional activity.

The analysis of scientific developments and educational practice supports the assumption that an established approach to the understanding of “transversal competencies” has not been fully developed yet. Within international resources, transversal skills / competencies are defined as essential skills required for an effective adaptation into different life contexts, which a professional can apply in various professional and social environments. Researchers generally define the concept of “transversal competencies” as a set of competencies that enables the transferring of one’s acquired knowledge, skills and metacognitive abilities for solving both various everyday-life and professional situations, promoting self-realisation personally and professionally.

Outlined here are types of transversal competencies of future professionals and higher education tutors, based upon UNESCO documents and the professional standard “Lecturers of higher education settings”, include the following: critical thinking skills, communication skills, empathy, research, processing and analysis of information from various sources, personal and professional development; creativity; act based on ethical considerations (motives); ability to show tolerance.

The practical significance provides an opportunity to use this article’s findings for further research in improving the quality of training of higher education lecturers, modernisation of compulsory educational programs and advanced training programs in the field of university management and teaching methods, as well as to improve certification of higher education teachers.

Key words: transversal competencies, higher education, research and teaching staff, students, universal competencies, soft skills.